

ДОДАТКИ

1. Основні терміни з безпеки життєдіяльності та їх визначення

ЗАГАЛЬНІ ПОНЯТТЯ

Безпека – стан діяльності, при якому із певною імовірністю виключені прояви небезпеки, або відсутність надмірної небезпеки.

Безпека (життє)діяльності – область наукових знань, що вивчає небезпеки та засоби захисту від них людини у будь-яких умовах його перебування.

Воєнна організація держави – сукупність органів державної влади, військових формувань, утворених відповідно до законів України, діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем з боку суспільства і безпосередньо спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх загроз.

Діяльність – специфічна людська форма активного відношення до навколишнього світу, зміст якої складає його доцільне змінювання та перетворення. Будь-яка діяльність містить у собі мету, засіб, результат та сам процес діяльності. Форми діяльності різноманітні. Вони охоплюють практичні, інтелектуальні, духовні процеси, що протікають у побуті, громадській, культурній, трудовій, науковій, учбовій та інших сферах життя.

Громадське місце – частина (частини) будь-якої будівлі, споруди, яка доступна або відкрита для населення вільно, чи за запрошенням, або за плату, постійно, періодично або час від часу, в тому числі під'їзди, а також підземні переходи, стадіони.

Загрози національній безпеці – наявні та потенційно можливі явища і чинники, що створюють небезпеку життєво важливим національним інтересам України.

Залежність від тютюну (нікотинозалежність) – психофізичний стан, зумовлений залежністю особи віднікотинута інших інгредієнтів тютюнового виробу, що потрапляють в її організм внаслідок вживання нею тютюнових виробів.

Замінники тютюну – засоби, які за своєю дією на здоров'я людини відповідають тютюну, але не містять тютюну.

Здоров'я – природній стан організму, що характеризується його зрівноваженістю із навколишнім середовищем та відсутністю будь-яких хворобливих змін.

В Уставі Всесвітньої організації охорони здоров'я і Законі України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» записано: «**Здоров'я** – це стан повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб та фізичних дефектів»

Заклади охорони здоров'я – підприємства, установи та організації, завданням яких є забезпечення різноманітних потреб населення в галузі охорони здоров'я шляхом подання медико-санітарної допомоги, включаючи широкий спектр профілактичних і лікувальних заходів або послуг медичного характеру, а також виконання інших функцій на основі професійної діяльності медичних працівників.

Ідентифікація небезпеки – процес розпізнавання образу небезпеки, встановлення можливих причин, просторових та часових координат, імовірності прояву, величини та наслідків небезпеки.

Інгредієнти тютюнових виробів – будь-які речовини, за винятком тютюну, що використовуються для виробництва тютюнових виробів.

Куріння тютюнових виробів – дії, що призводять до згорання тютюнових виробів, у результаті чого утворюється тютюновий дим, який виділяється в повітря та вдихається особою, яка їх курить.

Медико-санітарна допомога — комплекс спеціальних заходів, спрямованих на сприяння поліпшенню здоров'я, підвищення санітарної культури, запобігання захворюванням та інвалідності, на ранню діагностику, допомогу особам з гострими і хронічними захворюваннями та реабілітацію хворих та інвалідів.

Медичне попередження споживачів тютюнових виробів — інформація, що міститься на упаковках тютюнових виробів, про шкідливий вплив вживання цих виробів на здоров'я людини. Медичні попередження споживачів тютюнових виробів складаються із основного та додаткового попереджень.

Мета — те, що уявляється у свідомості та очікується в результаті певним чином спрямованих дій.

Національна безпека — захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам;

Національні інтереси — життєво важливі матеріальні, інтелектуальні і духовні цінності Українського народу як носія суверенітету і єдиного джерела влади в Україні, визначальні потреби суспільства і держави, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток;

Небезпека — явища, процеси, об'єкти, властивості предметів, здатні у певних умовах наносити шкоду здоров'ю людини. Небезпека — центральне поняття БЖД, під яким розуміють будь-які явища, що загрожують життю та здоров'ю людини.

Кількість ознак, що характеризують небезпеку, може бути збільшена або зменшена у залежності від мети аналізу. Дане визначення небезпеки у БЖД поглинає існуючі стандартні поняття (небезпечні та шкідливі виробничі фактори), тому що є більш об'ємним, таким, що ураховує всі форми діяльності.

Небезпеку зберігають всі системи, що мають енергію, хімічно та біологічно активні компоненти, а також характеристики, що не відповідають умовам життєдіяльності людини.

Небезпеки носять потенційний характер. Актуалізація небезпек відбувається за певних умов, які іменуються причинами. Ознаками, що визначають небезпеку, є: загроза для життя, можливість нанесення шкоди здоров'ю; порушення умов нормального функціонування органів та систем людини. Небезпека — поняття відносне.

Охорона здоров'я — система заходів, спрямованих на забезпечення збереження і розвитку фізіологічних і психологічних функцій, оптимальної працездатності та соціальної активності людини при максимальній біологічно можливій індивідуальній тривалості життя.

Потенційний — можливий, прихований.

Правоохоронні органи — органи державної влади, на які Конституцією і законами України покладено здійснення правоохоронних функцій.

Предмети, пов'язані з вживанням тютюнових виробів, — портсигари, мундштуки, люльки, сигаретний папір, фільтри, обрізувач сигар, що необхідні для вживання тютюнових виробів, крім запальничок та сірників.

Причина — Подія, що передує та викликає іншу подію, яка називається наслідком.

Ризик — кількісна оцінка небезпеки. Визначається як частота або імовірність виникнення однієї події при настанні іншої події. Звичайно це безрозмірна величина, що лежить у межах від 0 до 1. Може визначатися й іншими зручними способами.

Робоче місце — простір, відведений у будівлі чи споруді для перебування працівника в процесі трудової діяльності.

Система – сукупність елементів, взаємодія між якими адекватна маті.

Тютюн – засіб, що містить нікотин і виготовлений з рослини родини пасльонових.

Тютюнові вироби – сигарети з фільтром або без фільтру, цигарки, сигари, сигарили, а також люльковий, нюхальний, смоктальний, жувальний тютюн, махорка та інші вироби з тютюну чи його замінників для куріння, нюхання, смоктання чи жування.

Тютюновий дим – продукти згорання тютюнових виробів, що виділяються в повітря внаслідок їх куріння.

Умови діяльності – сукупність факторів середовища перебування, що діють на людину.

Шкода здоров'ю – це захворювання, травмування, у тому числі з летальним наслідком, інвалідністю, тощо.

ЕКСТРЕМАЛЬНІ ТА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТЕХНОГЕННОГО І ПРИРОДНОГО ХАРАКТЕРУ

Аварія – небезпечна подія техногенного характеру, що спричиняє до загибелі людей, або створює на об'єкті чи окремій території загрозу життю та здоров'ю людей, призводить до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу або завдає шкоди довкіллю.

Аварійно-відбудовні роботи – комплекс заходів, які здійснюються спеціальними підрозділами залізничного транспорту і які спрямовані на остаточну ліквідацію наслідків аварійної ситуації.

Аварійна картка (АК) – документ установленної форми, що регламентує первинні оперативні дії працівників залізничного транспорту та спецформувань, причетних до ліквідації наслідків аварійних ситуацій з небезпечними вантажами при перевезенні їх магістральним залізничним транспортом.

Аварійно (пошуково) – рятувальна служба ЄДС (Єдина державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру) – структурний підрозділ відповідного органу виконавчої влади, призначений для організації та здійснення в межах його компетенції заходів щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації на відповідних територіях.

Аварійно-рятувальна служба – сукупність організаційно об'єднаних органів управління, сил та засобів, призначених для вирішення завдань щодо запобігання і ліквідації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру й окремих їх наслідків, проведення пошукових, аварійно-рятувальних та інших невідкладних робіт.

Аварійна ситуація – умови, які відмінні від умов нормального перевезення вантажів, пов'язані із загорянням, витіканням, розсипанням небезпечного вантажу, пошкодженням тари або рухомого складу з небезпечним вантажем і які можуть призвести чи призвели до вибуху, пожежі, отруєння, опромінення, захворювань, опіків, обморожень, загибелі людей і тварин, небезпечних для природного середовища наслідків, а також випадки, коли в зоні аварії на залізниці виявилися вагони, контейнери або вантажні місця з небезпечними вантажами.

Аналіз ризику – процес, що складається з трьох взаємозв'язаних компонентів: оцінка ризику, управління ризиком та повідомлення про ризик.

Ароматизатори – ароматичні речовини, ароматичні препарати, технологічні ароматизатори, коптильні ароматизатори та їх суміші.

Безпечні умови для людини – стан середовища життєдіяльності, при якому відсутня небезпека шкідливого впливу його факторів на людину.

Відправник небезпечного вантажу — зазначена в перевізних документах юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка підготовлює та подає цей вантаж для перевезення.

Вимоги безпеки для здоров'я і життя людини — розроблені на основі медичної науки критерії, показники, гранично допустимі межі, санітарно-епідеміологічні нормативи, правила, норми, регламенти тощо (медичні вимоги щодо безпеки для здоров'я і життя людини), розроблення, обґрунтування, контроль і нагляд за якими відноситься виключно до медичної професійної компетенції.

Висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи — документ установленної форми, що засвідчує відповідність (невідповідність) об'єкта державної санітарно-епідеміологічної експертизи медичним вимогам безпеки для здоров'я і життя людини, затверджується відповідним головним державним санітарним лікарем і є обов'язковим для виконання власником об'єкта експертизи.

Висновок державної санітарно-епідеміологічної експертизи щодо безпечності харчових продуктів — документ установленної форми, в якому на підставі результатів аналізу ризику та перевірки (розширеного контролю) наданого виробником або постачальником зразка харчового продукту, допоміжних засобів та матеріалів для виробництва та обігу харчових продуктів, його виробничої технології і технологічного обладнання, що використовується при його виробництві, визначається перелік санітарних заходів та технічних регламентів, яких повинні дотримуватися виробник та постачальник для забезпечення безпечності харчового продукту.

Гігієнічні нормативи — обов'язкові для виконання нормативні документи, що визначають критерії безпеки та (або) нешкідливості для людини факторів навколишнього середовища.

Державні санітарні норми та правила, санітарно-гігієнічні та санітарно-протиепідемічні правила і норми, санітарно-епідеміологічні правила і норми, протиепідемічні правила і норми, гігієнічні та протиепідемічні правила і норми, державні санітарно-епідеміологічні нормативи, санітарні регламенти (санітарні норми) — обов'язкові для виконання нормативно-правові акти центрального органу виконавчої влади в галузі охорони здоров'я, що встановлюють медичні вимоги безпеки щодо середовища життєдіяльності та окремих його факторів, недотримання яких створює загрозу здоров'ю і життю людини та майбутніх поколінь, а також загрозу виникнення і розповсюдження інфекційних хвороб та масових неінфекційних захворювань (отруєнь) серед населення.

Державна санітарно-епідеміологічна експертиза — це вид професійної діяльності органів, установ і закладів державної санітарно-епідеміологічної служби, що полягає у комплексному вивченні об'єктів експертизи з метою виявлення можливих небезпечних факторів у цих об'єктах, встановленні відповідності об'єктів експертизи вимогам санітарного законодавства, а у разі відсутності відповідних санітарних норм — в обґрунтуванні медичних вимог щодо безпеки об'єкта для здоров'я та життя людини.

Державна санітарно-епідеміологічна експертиза щодо безпечності харчових продуктів — професійна діяльність, яку провадять органи, установи та заклади державної санітарно-епідеміологічної служби з метою попередження, зменшення та усунення можливого шкідливого впливу на здоров'я людини харчового продукту і яка полягає в оцінці ризику, визначенні відповідних санітарних заходів та/або технічних регламентів щодо виробництва та/або введення в обіг харчових продуктів і проведенні перевірки (розширеного контролю) на відповідність цим заходам та регламентам наданого виробником або постачальником зразка харчового продукту,

допоміжних засобів та матеріалів для виробництва та обігу харчових продуктів, а також нових технологій і технологічного обладнання.

Дієтична добавка – вітамінні, вітамінно-мінеральні або трав'яні добавки окремо та/або в поєднанні у формі пігулок, таблеток, порошків, що приймаються перорально разом з їжею або додаються до їжі в межах фізіологічних норм для додаткового, порівняно із звичайним харчуванням, вживання цих речовин; дієтичні добавки також містять або включають різні речовини або суміші речовин, у тому числі протеїн, вуглеводи, амінокислоти, їстівні масла та екстракти рослинних і тваринних матеріалів, що вважаються необхідними або корисними для харчування та загального здоров'я Людини.

Долікарська допомога – сукупність заходів, спрямованих на первинний захист людей від дії уражальних чинників, які здійснюються до втручання лікаря.

Дорожньо-транспортна пригода – подія, що сталася під час руху дорожнього транспортного засобу, внаслідок якої загинули або зазнали травм люди чи завдані матеріальні збитки. Рівень надзвичайної ситуації при дорожньо-транспортній пригоді визначається відповідно до порядку класифікації надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, який затверджується Кабінетом Міністрів України.

Екстремальна ситуація – це обстановка, що виникає в природі або в процесі діяльності людини, при якому психофізичні параметри можуть перевищити межі компенсації організму, що призводить до порушення безпеки життєдіяльності людини.

Наприклад, високі і низькі температури, фізичне навантаження, вражаючі токсичні дози отруйних речовин, високі дози опромінення тощо.

Поняття «надзвичайний» трактується як «винятковий, дуже великий, що перевершує усі» (С. І. Ожегов). Словосполучення «надзвичайна ситуація» відноситься до сукупності небезпечних подій або явищ, які призводять до порушення безпеки життєдіяльності.

Єдина державна система запобігання і реагування на надзвичайні ситуації техногенного і природного характеру (ЄДС) – центральні та місцеві органи виконавчої влади, виконавчі органи рад, державні підприємства, установи та організації з відповідними силами і засобами, які здійснюють нагляд за забезпеченням техногенної та природної безпеки, організують проведення роботи із запобігання надзвичайним ситуаціям (НС) техногенного та природного походження і реагування у разі їх виникнення з метою захисту населення і довкілля, зменшення матеріальних втрат.

Запобігання виникненню надзвичайних ситуацій – підготовка та реалізація комплексу правових, соціально-економічних, політичних, організаційно-технічних, санітарно-гігієнічних та інших заходів, спрямованих на регулювання техногенної та природної безпеки, проведення оцінки рівнів ризику, завчасне реагування на загрозу виникнення надзвичайної ситуації на основі даних моніторингу (спостережень), експертизи, досліджень та прогнозів щодо можливого перебігу подій з метою недопущення їх переростання у надзвичайну ситуацію або пом'якшення її можливих наслідків.

Засоби індивідуального захисту (ЗІЗ) – технічні засоби індивідуального користування для захисту людини від небезпечних для її життя і здоров'я впливів.

Зона надзвичайної ситуації – окрема територія, де склалася надзвичайна ситуація техногенного та природного характеру.

Зона можливого ураження – окрема територія, на якій внаслідок виникнення надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру виникає загроза життю або здоров'ю людей та заподіяння матеріальних втрат.

Захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру — система організаційних, технічних, медико-біологічних, фінансово-економічних та інших заходів щодо запобігання та реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру і ліквідації їх наслідків, що реалізуються центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, відповідними силами та засобами підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності і господарювання, добровільними формуваннями і спрямовані на захист населення і територій, а також матеріальних і культурних цінностей та довкілля.

Заходи першої допомоги — те саме, що і долікарська допомога.

Захисний дихальний апарат — апарат, призначений для індивідуального захисту органів дихання людини від небезпечних і шкідливих факторів, що діють інгаляційно.

Захисний костюм — спеціальний одяг, що має захисні властивості, складова частина засобів індивідуального захисту.

Ізолювальний захисний дихальний апарат — дихальний апарат, що ізолює органи дихання від навколишнього середовища і забезпечує людину повітрям чи дихальним газом.

Катастрофа — велика за масштабами аварія чи інша подія, що призводить до тяжких наслідків.

Класифікація надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру — система, згідно з якою надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру поділяються на класи і підкласи залежно від їх характеру.

Класифікаційна ознака надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру — технічна або інша характеристика аварії або катастрофи, що дає змогу віднести її до надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру.

Класифікаційний шифр (позначення) — числовий код небезпечного вантажу, що характеризує його транспортну безпеку та обумовлюється ГОСТ 19433-88.

Компетентний орган з перевезення небезпечних вантажів — орган, що таким визнається Кабінетом Міністрів України з метою виконання міжнародних договорів України у сфері перевезень небезпечних вантажів.

Легкозаймісті речовини і матеріали — горючі речовини і матеріали, які здатні займатися від короткочасного (до 30 с) впливу джерела запалювання з низькою енергією (полум'я сірника, іскра, сигарета, що жевріє, і т.ін.).

Легкозаймісті рідини (ЛЗР) — рідини з температурою спалаху не вище 61 град. С у закритому тиглі або 66 град. С у відкритому тиглі.

Ліквідація наслідків аварійної ситуації — комплекс організаційно-технічних заходів, спрямованих на запобігання загрози людям, на захист довкілля, збереження вантажу, рухомого складу, споруд, відновлення руху поїздів і маневрових робіт у можливо короткий термін.

Ліквідація надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру — проведення комплексу заходів, які включають аварійно-рятувальні та інші невідкладні роботи, що здійснюються у разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру і спрямовані на припинення дії небезпечних факторів, рятування життя та збереження здоров'я людей, а також на локалізацію зон надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Маршрути перевезення небезпечних вантажів — залізничні шляхи, автомобільні дороги, внутрішні водні шляхи, морський та повітряний простір, де дозволено рух транспортних засобів, які перевозять небезпечні вантажі.

Масові неінфекційні захворювання (отруєння) — масові захворювання, виникнення яких зумовлено впливом біологічних, фізичних, хімічних чи соціальних

факторів середовища життєдіяльності, у тому числі об'єктів господарської та інших видів діяльності, продукції, робіт, послуг.

Місця зберігання небезпечних вантажів – спеціально облаштовані місця, майданчики, складські приміщення та споруди, де зберігаються прийняті до/після перевезення небезпечні вантажі.

Міжнародне перевезення небезпечних вантажів – перевезення небезпечних вантажів з території України на територію іноземної держави; з території іноземної держави на територію України; транзитом через територію України.

Медико-психологічна реабілітація – комплекс лікувально-профілактичних, реабілітаційних та оздоровчих заходів, спрямованих на відновлення психофізіологічних функцій, оптимальної працездатності, соціальної активності рятувальників аварійно-рятувальних служб (формувань), осіб, залучених до виконання аварійно-рятувальних робіт при виникненні надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру, а також постраждалих внаслідок такої надзвичайної ситуації, передусім неповнолітніх осіб.

Надзвичайний стан – це передбачений Конституцією України особливий правовий режим діяльності державних органів, органів місцевого та регіонального самоврядування, підприємств, установ і організацій, який тимчасово допускає встановлені цим Законом обмеження в здійсненні конституційних прав і свобод громадян, а також прав юридичних осіб та покладає на них додаткові обов'язки.

Надзвичайна ситуація техногенного та природного характеру – порушення нормальних умов життя і діяльності людей на окремій території чи об'єкті на ній або на водному об'єкті, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом або іншою небезпечною подією, в тому числі епідемією, епізоотією, епіфітотією, пожежею, яке призвело (може призвести) до неможливості проживання населення на території чи об'єкті, ведення там господарської діяльності, загибелі людей та/або значних матеріальних втрат.

Надзвичайна ситуація (НС) – 1. порушення нормальних умов життя і діяльності людей на об'єкті або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом або іншими чинниками, що призвело (може призвести) до загибелі людей та/або значних матеріальних втрат.

2. несподівана обстановка, що раптово виникла на певній території або об'єкті економіки в результаті аварії, катастрофи, небезпечного природного явища або стихійного лиха, що можуть привести до людських жертв, шкоди здоров'ю людей або навколишньому середовищу, матеріальним втратам і порушенню умов життєдіяльності людей.

3. порушення нормальних умов життєдіяльності людей на об'єкті або території, спричинене аварією, катастрофою, стихійним лихом, епідемією, епізоотією, епіфітотією, великою пожежею, застосуванням засобів ураження, що призвели або можуть призвести до людських або матеріальних втрат

НС класифікуються:

- за причиною виникнення: навмисні та ненавмисні;
- за природою виникнення: техногенні, природні, екологічні, біологічні, антропогенні, соціальні та комбіновані;
- за масштабами поширення наслідків: локальні, об'єктові, місцеві національні, регіональні, глобальні;
- за можливістю запобігання НС: неминучі (наприклад, природні) та такі, яким можна запобігти (наприклад, техногенні, соціальні).

До техногенних відносяться НС, походження яких пов'язане з технічними об'єктами: вибух, пожежі, аварії на хімічно небезпечних об'єктах, викиди радіоактивних речовин на радіаційних небезпечних об'єктах, аварії з

викидом екологічно небезпечних речовин, завалення будівель, аварії на системах життєзабезпечення тощо.

До п р и р о д н и х відносяться НС, пов'язані із проявами стихійних сил природи: землетруси, цунамі, повені, виверження вулканів, зсуви, селі, урагани, смерчі, бурі, природні пожежі тощо.

До е к о л о г і ч н о г о лиха (НС) відносяться аномальні зміни стану природного середовища: забруднення біосфери, руйнування озонового шару, опустинювання, кислотні дощі тощо.

До б і о л о г і ч н и х НС відносяться події, що відбуваються в суспільстві, міжнаціональні конфлікти із застосуванням сили, тероризм, грабунки, насильства, протиріччя між державами (війни).

А н т р о п о г е н н і НС є наслідком помилкових дій людей.

Надзвичайні ситуації характеризуються якісними та кількісними критеріями. До якісних критеріїв відносяться: часовий (раптовість та швидкість розвитку подій); соціально-екологічний (людські жертви, виведення із обігу великих площ); соціально-психологічний (масові стреси); економічний. Наприклад, ситуації відносяться до надзвичайних, якщо загинуло більше 10 людей, ГДК перевищена більше ніж в 100 разів, викид нафтопродуктів перевищив 10 т та ін.

Основні причини виникнення НС:

◆ внутрішні: складність технологій, недостатня кваліфікація персоналу, проектно-конструкторські недоробки, фізичний і моральний знос обладнання, низька дисципліна праці та низька технологічна дисципліна;

◆ зовнішні: стихійні лиха, неочікуване припинення подачі електроенергії, газу, води, технологічних продуктів, тероризм, війни.

Х а р а к т е р р о з в и т к у Н С. Виникнення НС обумовлене наявністю залишкового ризику. У відповідності із концепцією надлишкового ризику абсолютну безпеку забезпечити неможливо. Тому приймається така безпека, яку приймає і може забезпечити суспільство в даний період часу.

Умови виникнення НС: наявність джерела ризику (тиску, вибухових, отруйних, радіоактивних речовин), дія факторів ризику (викид газу, вибух, загоряння); перебування у вогнищі ураження людей, сільськогосподарських тварин та угідь.

Аналіз причин та ходу розвитку НЗ різного характеру показує їх загальну рису – стадійність. Виділяють п'ять стадій (періодів) розвитку НС:

- ❖ накопичення негативних ефектів, що призводять до аварії;
- ❖ період розвитку катастрофи;
- ❖ екстремальний період, за якого виділяється основна доля енергії;
- ❖ період затухання;
- ❖ період ліквідації наслідків.

В о г н и щ а у р а ж е н н я т е х н о г е н н о г о х а р а к т е р у. Існують такі вогнища ураження (ВУ): при вибухах конденсованих вибухових речовин, газоповітряних, пароповітряних, пило-повітряних, сумішей; хімічних, радіаційних та біологічних гідродинамічних аваріях, пожежах, аваріях поїздів, падіннях літаків.

Не зазначена якість (н.з.я.) — позначення окремих речовин або сумішей, що мають незазначену якість або склад, але відповідають одному класу небезпеки та номеру ООН.

Нейтралізація — складова частина заходів з ліквідації наслідків аварійних ситуацій, пов'язана із видаленням, розсіюванням, перетворенням у безпечні форми небезпечних вантажів, їхніх парів, продуктів горіння і розкладання.

Небезпечна зона — зона аварії, у межах якої є загроза ураження від вибуху, пожежі, отруєння, опромінення, опіків, обмороження людей і тварин.

Небезпечний вантаж (НВ) — речовини, матеріали, вироби, відходи виробничої та іншої діяльності, які внаслідок притаманних їм властивостей за наявності певних факторів можуть під час перевезення спричинити вибух, пожежу, пошкодження технічних засобів, пристроїв, споруд та інших об'єктів, заподіяти матеріальні збитки та шкоду довкіллю, а також призвести до загибелі, травмування, отруєння людей, тварин і які за міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, або за результатами випробувань в установленому порядку залежно від ступеня їх впливу на довкілля або людину віднесено до одного з класів небезпечних речовин. Зарахування вантажів до небезпечних ґрунтується на відповідних класифікаційних показниках і критеріях (ГОСТ 19433-88).

Небезпечні речовини — речовини, віднесені до таких класів: клас 1 — вибухові речовини та вироби; клас 2 — гази; клас 3 — легкозаймисті рідини; клас 4.1 — легкозаймисті тверді речовини; клас 4.2 — речовини, схильні до самозаймання; клас 4.3 — речовини, що виділяють легкозаймисті гази при стиканні з водою; клас 5.1 — речовини, що окислюють; клас 5.2 — органічні пероксиди; клас 6.1 — токсичні речовини; клас 6.2 — інфекційні речовини; клас 7 — радіоактивні матеріали; клас 8 — корозійні речовини; клас 9 — інші небезпечні речовини та вироби.

Небезпечний фактор — будь-який хімічний, фізичний, біологічний чинник, речовина, матеріал або продукт, що впливає або за певних умов може негативно впливати на здоров'я людини.

Номер ООН — порядковий номер, наданий небезпечному вантажу або групі подібних за властивостями небезпечних вантажів на основі Рекомендацій Комітету експертів Організації Об'єднаних Націй з перевезення небезпечних вантажів документ ST/SG/AC. 10/1 Rev. 8).

Об'єкт підвищеної небезпеки — об'єкт, який згідно з законом вважається таким, на якому є реальна загроза виникнення аварії та/або надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру.

Об'єкт державної санітарно-епідеміологічної експертизи — будь-яка діяльність, технологія, продукція та сировина, проекти нормативних документів, реалізація (функціонування, використання) яких може шкідливо вплинути на здоров'я людини, а також діючі об'єкти та чинні нормативні документи у випадках, коли їх шкідливий вплив встановлено в процесі функціонування (використання), а також у разі закінчення встановленого терміну дії висновку державної санітарно-епідеміологічної експертизи.

Об'єкти санітарних заходів — харчові продукти, в тому числі для спеціального дієтичного споживання, функціональні харчові продукти, а також харчові добавки, ароматизатори, дієтичні добавки та допоміжні матеріали для переробки харчових продуктів, допоміжні засоби та матеріали для виробництва та обігу харчових продуктів.

Одержувач небезпечного вантажу — зазначена в перевізних документах юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка одержує небезпечний вантаж від перевізника.

Оповіщення — доведення сигналів і повідомлень органів управління про загрозу та виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, аварій, катастроф, епідемій, пожеж тощо до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій і населення.

Орган управління ЄДС (її підсистемами) — орган виконавчої влади або його структурний підрозділ, призначений для безпосереднього керівництва діяльністю щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації в межах їх компетенції.

Оцінка ризику – науково обґрунтований процес, який складається з ідентифікації та характеристики небезпеки, оцінки впливу, характеристики ризику.

Підсистема – складова частина ЄДС.

Перевізник небезпечного вантажу – юридична (резидент і нерезидент) або фізична особа (громадянин України, іноземець, особа без громадянства), яка здійснює перевезення небезпечного вантажу.

Перевезення небезпечних вантажів – діяльність, пов'язана з переміщенням небезпечних вантажів від місця їх виготовлення чи зберігання до місця призначення з підготовкою вантажу, тари, транспортних засобів та екіпажу, прийманням вантажу, здійсненням вантажних операцій та короткостроковим зберіганням вантажів на всіх етапах переміщення.

Повідомлення про ризик – взаємний обмін інформацією про ризик між спеціалістами з оцінки ризику, особами, що здійснюють управління ризиком, заінтересованими торговими партнерами та іншими заінтересованими сторонами.

Прикордонні інспекційні пости – потужності (об'єкти), що розташовані у пункті пропуску через державний кордон, включаючи пункти на автомобільних шляхах, залізничних станціях, аеропортах, морських і річкових портах, де здійснюється відповідний контроль (інспектування) імпортованих та експортованих вантажів з об'єктами санітарних заходів, що переміщуються через державний кордон України.

Порушення нормальних умов життєдіяльності – відсутність питного водопостачання, водовідведення, електро-, газо- і тепlopостачання (в осінньо-зимовий період) та/або така зміна технічного стану житлового будинку (приміщення), внаслідок якої він став аварійним або не придатним до експлуатації, та/або зміна стану території (об'єкта), внаслідок якої проживання населення і провадження господарської діяльності на території (об'єкті) є неможливим.

Постраждалі внаслідок надзвичайної ситуації техногенного або природного характеру – особи, здоров'ю яких заподіяна шкода внаслідок надзвичайної ситуації техногенного або природного характеру.

Потерпілий у транспортній події – особа, що загинула або травмована у транспортній події.

Потенційно небезпечні заходи – заходи (покази озброєння і військової техніки, паради, тренування, навчання), які проводяться в умовах присутності цивільного населення за участю особового складу Збройних Сил України, інших військових формувань та правоохоронних органів з використанням озброєння і військової техніки, що можуть створити загрозу виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру.

Реагування на надзвичайні ситуації – скоординовані дії підрозділів єдиної державної системи щодо реалізації планів дій (аварійних планів), уточнених в умовах конкретного виду та рівня надзвичайної ситуації з метою надання невідкладної допомоги потерпілим, усунення загрози життю та здоров'ю людей.

Реагування на надзвичайні ситуації техногенного та природного характеру – скоординовані дії підрозділів єдиної державної системи щодо реалізації планів локалізації та ліквідації аварії (катастрофи), уточнених в умовах конкретного виду та рівня надзвичайної ситуації техногенного та природного характеру, з метою надання невідкладної допомоги потерпілим, усунення загрози життю та здоров'ю людей, а також рятувальникам у разі необхідності.

Ризик – можливість виникнення та вірогідні масштаби наслідків від негативного впливу об'єктів санітарних заходів протягом певного періоду часу.

Санітарні та протиепідемічні заходи – діяльність, спрямована на створення безпечних для здоров'я умов побуту, праці, навчання, відпочинку та інших сфер

життя і діяльності людини, запобігання виникненню та поширенню інфекційних хвороб.

Санітарне та епідемічне благополуччя населення – це стан здоров'я населення та середовища життєдіяльності людини, при якому показники захворюваності перебувають на усталеному рівні для даної території, умови проживання сприятливі для населення, а параметри факторів середовища життєдіяльності знаходяться в межах, визначених санітарними нормами.

Санітарні та протиепідемічні (профілактичні) заходи (санітарні заходи) – комплекс організаційних, адміністративних, інженерно-технічних, медичних, нормативних, екологічних, ветеринарних та інших заходів, спрямованих на усунення або зменшення шкідливого впливу на людину факторів середовища життєдіяльності, запобігання виникненню і поширенню інфекційних хвороб і масових неінфекційних захворювань (отруень) та їх ліквідацію.

Санітарно-епідемічна ситуація – стан середовища життєдіяльності та обумовлений ним стан здоров'я населення на певній території в конкретно визначений час.

Санітарно-епідеміологічний норматив (гігієнічний норматив, епідеміологічний показник, протиепідемічний норматив) – встановлене дослідженнями припустиме максимальне або мінімальне кількісне та (або) якісне значення показника, що характеризує фактор середовища життєдіяльності за медичними критеріями (параметрами) його безпечності для здоров'я людини та здоров'я майбутніх поколінь, а також стан здоров'я населення за критеріями захворюваності, розповсюдженості хвороб, фізичного розвитку, імунітету тощо.

Санітарно-епідеміологічний сертифікат (гігієнічний сертифікат) – разовий документ суворої звітності, виданий органами, установами та закладами державної санітарно-епідеміологічної служби, що підтверджує безпеку для здоров'я та життя людини окремих видів товарів широкого вжитку (харчових продуктів і напоїв, парфумерно-косметичних виробів, товарів дитячого асортименту, виробів побутового призначення тощо) на підставі результатів проведених санітарно-хімічних, токсикологічних, фізико-хімічних, радіологічних, мікробіологічних та інших досліджень.

Санітарний захід безпечності харчових продуктів (санітарний захід) – застосування будь-яких законів, постанов та інших нормативно-правових актів, вимог та процедур для захисту життя і здоров'я людей від ризику, що виникає від споживання харчових добавок, забруднюючих речовин, токсинів або хвороботворних організмів у харчових продуктах, підконтрольних санітарній службі, та харчових продуктів, підконтрольних ветеринарній службі, виконання яких є обов'язковим. Санітарні заходи включають, зокрема, обов'язкові параметри безпечності кінцевого продукту; методи переробки та виробництва; процедури експертизи, інспектування, сертифікації та ухвалення; положення щодо відповідних статистичних методів; процедури відбору зразків та методів оцінки ризику; вимоги щодо пакування та етикетування, які безпосередньо стосуються безпечності харчових продуктів.

Середовище життєдіяльності людини (середовище життєдіяльності) – сукупність об'єктів, явищ і факторів навколишнього середовища (природного і штучно створеного), що безпосередньо оточують людину і визначають умови її проживання, харчування, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо.

Сили і засоби ЄДС – військові, спеціальні і спеціалізовані цивільні підрозділи з їх оснащенням, наглядові органи та інформаційні бази підсистем єдиної державної системи, призначені або залучені для виконання завдань щодо запобігання і реагування на надзвичайні ситуації.

Система оповіщення – комплекс організаційно-технічних заходів, апаратури і технічних засобів оповіщення, апаратури, засобів та каналів зв'язку, призначених для своєчасного доведення сигналів та інформації про виникнення надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру до центральних і місцевих органів виконавчої влади, підприємств, установ, організацій і населення.

Сприятливі умови життєдіяльності людини – стан середовища життєдіяльності, при якому відсутній будь-який шкідливий вплив його факторів на здоров'я людини і є можливості для забезпечення нормальних і відновлення порушених функцій організму.

Суб'єкт перевезення небезпечних вантажів – підприємство, установа, організація або фізична особа, які відправляють, перевозять або одержують небезпечні вантажі (відправники, перевізники та одержувачі).

Схід з рейок рухомого складу залізничного транспорту – подія, що призвела до втрати взаємодії хоча б одного колеса рухомого складу залізничного транспорту з рейкою в результаті зміщення колеса від свого нормального положення щодо головки рейки.

Технічний регламент – нормативно-правовий акт, затверджений центральним органом виконавчої влади з питань технічного регулювання та споживчої політики, в якому зазначаються характеристики продукту чи пов'язані з ним процеси і методи виробництва, включаючи відповідні адміністративні положення, виконання яких є обов'язковим. Технічний регламент не містить вимог щодо безпечності харчових продуктів, встановлених згідно із санітарними заходами, та може включати або визначати вимоги до термінології, позначень, пакування, маркування або етикетування стосовно продукту, процесу чи методу виробництва.

Транспортна небезпека – узагальнений показник, що характеризує несприятливий вплив небезпечного вантажу на навколишнє середовище, обслуговувальний персонал і населення під час нетривалого впливу в умовах аварійної ситуації.

Транспортні події – залізничні події та інциденти, що виникли під час руху рухомого складу залізничного транспорту та призвели до загибелі або травмування людей, пошкодження технічних засобів, вантажу, об'єктів залізничного транспорту, дезорганізації руху поїздів. Транспортні події що загрожують безпеці руху поїздів, у залежності від наслідків, поділяються на залізничні події з тяжкими наслідками, залізничні події, серйозні інциденти та інциденти.

Харчова добавка – будь-яка речовина, яка не вважається харчовим продуктом або його складником, але додається до харчового продукту з технологічною метою в процесі виробництва та яка у результаті стає невід'ємною частиною продукту (термін не включає забруднюючі речовини, пестициди або речовини, додані до харчових продуктів для поліпшення їх поживних властивостей).

Харчовий продукт (їжа) – будь-яка речовина або продукт (сирий, включаючи сільськогосподарську сировину, необроблений, напівоброблений або оброблений), призначені для споживання людиною. Харчовий продукт включає напій, жувальну гумку та будь-яку іншу речовину, зокрема воду, що навмисно включені до харчового продукту під час виробництва, підготовки або обробки.

Управління ризиком – процес вибору альтернативних рішень на підставі результатів оцінки ризику та, у разі необхідності, вибору і впровадження відповідних засобів управління (контролю), включаючи регуляторні заходи.

Уражальний чинник джерела надзвичайної ситуації – складова частина небезпечного явища або процесу, що характеризується фізичною, хімічною, біологічною чи іншою дією (впливом) та перевищенням нормативних показників.

Фактори середовища життєдіяльності – будь-які біологічні (вірусні, пріонні, бактеріальні, паразитарні, генетично модифіковані організми, продукти біотехнології тощо), хімічні (органічні і неорганічні, природні та синтетичні), фізичні (шум, вібрація, ультразвук, інфразвук, теплове, іонізуюче, неіонізуюче та інші види випромінювання), соціальні (харчування, водопостачання, умови побуту, праці, відпочинку, навчання, виховання тощо) та інші фактори, що впливають або можуть впливати на здоров'я людини чи на здоров'я майбутніх поколінь.

Фільтрувальний захисний дихальний апарат – дихальний апарат, що забезпечує очищення повітря, яке вдихається з навколишнього середовища.

Шкідливий вплив на здоров'я людини – вплив факторів середовища життєдіяльності, що створює загрозу здоров'ю, життю або працездатності людини чи здоров'ю майбутніх поколінь.

БЕЗПЕКА АТМОСФЕРИ

Аварійні викиди – викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря внаслідок промислової чи транс-портної аварії, катастрофи, стихійного лиха.

Викид (емісія) – надходження забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викиду.

Викид речовини – надходження речовини в атмосферу від джерел забруднення.

Виробничий контроль (в галузі охорони атмосферного повітря) – контроль за виконанням вимог законодавства про охорону атмосферного повітря, що здійснюється підприємствами, установами, організаціями в процесі їх господарської діяльності.

Гранично допустима концентрація забруднюючої речовини в атмосферному повітрі (ГДК) – віднесена до визначеного часу максимальна концентрація забруднюючої речовини в атмосферному повітрі, яка при періодичному впливі або постійному впливі на людину та навколишнє природне середовище не справляє на них шкідливої дії протягом всього життя людини, включаючи віддалені наслідки.

Граничні нормативи утворення забруднюючих речовин – гранична кількість забруднюючих речовин, які утворюються при експлуатації окремих типів технологічного та іншого обладнання і відводяться у атмосферне повітря, встановлюються з врахуванням сучасних технологічних можливостей, прогресивних маловідходних технологій, комплексного використання сировини, удосконаленого газопилоочисного обладнання та інше.

Газоочисна установка – споруда, призначена для вловлювання з відхідних газів або вентиляційного повітря наявних в них шкідливих домішок, яка складається з газочисних апаратів, допоміжного обладнання і комунікацій.

Гранично допустимий викид (ГДВ) – науково-технічний норматив, який встановлюється за умови, щоб вміст забруднюючих речовин в приземному шарі повітря від джерела або їх сукупності не перевищував норматив якості повітря для населення, тваринного і рослинного світу.

Джерело викиду (забруднюючої речовини) – об'єкт, підприємство, цех, агрегат, устаткування та інше, з якого надходить і розповсюджується в атмосферному повітрі забруднююча речовина.

Джерело забруднення атмосферного повітря – об'єкт, що розповсюджує забруднюючі атмосферне повітря речовини.

Джерело виділення забруднюючих речовин – об'єкт, в якому відбувається утворення забруднюючих речовин (технологічна установка, обладнання, апарат та інше).

Забруднюючі атмосферне повітря речовини (забруднюючі речовини ЗР) – домішки в атмосферному повітрі, які можуть негативно впливати на здоров'я людей або навколишнє середовище.

Залпові викиди — викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, які кількісно і якісно передбачені технологічними регламентами виробництв.

Забруднююча (атмосферне повітря) речовина — будь-яка речовина хімічного або біологічного походження, що присутня або надходить до атмосферного повітря і може прямо або опосередковано діяти на навколишнє природне середовище і здоров'я людини.

Інвентаризація викидів — систематизація інформації про розміщення джерел забруднення атмосфери на території, види і кількісний склад забруднюючих речовин, що викидаються у атмосферне повітря.

Інструментальний метод контролю — безпосередній метод контролю (інструментальний, інструментально-лабораторний, індикаторний) викидів з джерел забруднення атмосферного повітря.

Концентрація забруднюючих речовин — кількість забруднюючої речовини в певному об'ємі або ваговій одиниці в газах, що відходять в атмосферне повітря.

Лінійне джерело викидів — джерело викидів забруднюючих речовин в атмосферу, від якого надходження речовин здійснюється через отвір, зафіксований у вигляді лінії, і має початок і кінець в системі координат.

Нормативний викид — потужність викиду забруднюючої речовини в межах гранично допустимої або тимчасово погодженої потужності викиду, встановленої юридично оформленим дозволом на викид на даний період в г/с.

Наднормативний викид — фактична потужність викиду, яка перевищує нормативний викид в г/с.

Неорганізований викид — 1) викид, який надходить в атмосферу у вигляді ненаправлених потоків газопилової суміші від джерел забруднення не оснащених спеціальними спорудами для відведення газів газоходами, трубами та іншими спорудами. 2) промисловий викид, який надходить в атмосферне повітря у вигляді ненаправлених потоків газопилової суміші в результаті порушення герметичності обладнання, відсутності або незадовільної роботи обладнання по відсосу газопилової суміші в місцях перевантаження, вивантаження або зберігання продукту.

Організований викид — промисловий викид, який надходить в атмосферне повітря через спеціально споруджені газоходи, труби, повітроводи.

Пересувне джерело забруднення атмосфери — транспортний засіб, рух якого супроводиться викидом в атмосферу забруднюючих речовин.

Площинне джерело викидів — джерело викидів забруднюючих речовин в атмосферу, від якого надходження речовин здійснюється з поверхні, що має територіальні координати в системі координат.

Потужність викиду забруднюючої речовини — кількість забруднюючої речовини, що надходить в атмосферне повітря за одиницю часу.

Потужність викиду — кількість речовин, що викидається в атмосферне повітря за одиницю часу в г/с.

Стаціонарне джерело викиду забруднюючої речовини — джерело викиду, що зберігає свої просторові координати протягом певного часу і здійснює викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

Санітарно-захисна зона — спеціально організована територія, яка встановлюється від джерела шкідливості (в тому числі від джерела забруднення атмосфери) до межі жилої забудови, ділянок оздоровчих установ, місць відпочинку, садівницьких товариств та інших прирівнених до них об'єктів.

Стаціонарне джерело забруднення атмосфери — підприємство, цех, агрегат, установка або інший нерухомий об'єкт, що зберігає свої просторові координати протягом певного часу і здійснює викиди забруднюючих речовин в атмосферу.

Тимчасово погоджений викид — гранична кількість забруднюючих речовин, встановлена для підприємства на відповідний строк до досягнення ГДВ з врахуванням впровадження повітроохоронних заходів і на рівні викидів підприємств аналогічних по потужності і технологічних процесах.

Точкове джерело викидів — джерело викидів забруднюючих речовин в атмосферу, від якого надходження речовин здійснюється через отвір, зафіксований у вигляді точки в системі координат.

Технологічне джерело забруднення — об'єкт, в якому утворення забруднюючих речовин спричинене технологічним процесом.

Тимчасово погоджений викид (ТПВ) — викид забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що встановлюється на відповідний строк на рівні викидів аналогічних по потужностях і технологічних процесах підприємств, які досягли найкращої технології виробництва до досягнення гранично допустимого викиду.

БЕЗПЕКА ГИДРОСФЕРИ

Норми якості води являють собою сукупність встановлених допустимих значень показників складу і властивостей води водних об'єктів, в межах яких надійно відвертається шкода здоров'ю населення, забезпечуються нормальні умови водокористування і екологічне благополуччя водного об'єкта. Показники, що входять до сукупності норм якості води, називаються нормованими показниками складу і властивостей води. Вони включають нормовані властивості води, тобто загальні вимоги до фізичних, хімічних, біологічних характеристик властивостей води (температури, водневого показника рН, запахів, присмаків, токсичності води та ін.) і нормовані речовини, що характеризуються нормами їх вмісту і гранично допустимими концентраціями (ГДК) у воді водних об'єктів для різних категорій водокористування (або ОБРВ шкідливих речовин у воді рибогосподарських водних об'єктів і ОДР вмісту таких речовин у воді водних об'єктів господарсько-питного та комунально-побутового водокористування). Нормовані речовини розподіляються на групи з однаковими лімітуючими ознаками шкідливості (ЛОШ), класами безпеки.

Норми якості води в поверхневих та морських водних об'єктах встановлюються для господарсько-питного, комунально-побутового і рибогосподарського видів водокористування. До господарсько-питного водокористування належить використання водних об'єктів як джерел господарсько-питного водопостачання, а також для водопостачання підприємств харчової промисловості.

До комунально-побутового водокористування належить використання водних об'єктів для купання, заняття спортом і відпочинку населення; вимоги до якості води, встановлені для комунально-побутового водокористування, поширюються на водні об'єкти або їх ділянки, які знаходяться в межах населених пунктів.

До рибогосподарських водних об'єктів належать водотоки, водойми або їх окремі ділянки, що використовуються (можуть використовуватись) для промислового добування риби та інших об'єктів водного промислу або мають значення для відтворення їх запасів. Вони підрозділяються на 3 категорії.

До вищої категорії належать ділянки водних об'єктів в місцях розташування нерестилищ, зимувальних ям і масового нагулу особливо цінних видів риб, мешкання промислових водних ссавців, а також охоронних зонах господарств будь-якого типу для штучного розведення та вирощування цінних видів риб, водних тварин і рослин.

До першої категорії належать водні об'єкти, які використовуються для збереження і відтворення цінних видів риб, що мають високу чутливість до вмісту кисню.

До другої категорії належать водні об'єкти, що використовуються для інших рибогосподарських потреб. Види та категорії водокористування на водних об'єктах встановлюються за поданням органів Держрибгосппрому України та МОЗ України.

За умови розробки та затвердження екологічних чи інших вимог і норм стану водних об'єктів ці вимоги і норми слід враховувати при розрахунку ГДС речовин.

О с н о в н і п о н я т т я :

Асимілююча спроможність (АС) водного об'єкта – спроможність водного об'єкта приймати певну масу речовини в одиницю часу без порушення норм якості води в контрольних створах (пунктах) водокористування. АС визначається з урахуванням процесів змішування, розбавлення і самоочищення домішок у водному об'єкті.

Басейн водозбірний – частина земної поверхні і товщі ґрунтів, з яких відбувається стік води у водотік або водойму.

Б'єф – ділянка річки, що розташована вище або нижче водопідпірної споруди (греблі).

Болото – надмірно зволожена земельна ділянка із застоєм водним режимом і специфічним рослинним покривом.

Використання води – процес вилучення води для використання у виробництві з метою отримання продукції та для господарсько-питних потреб населення, а також без її вилучення для потреб гідроенергетики, рибництва, водного, повітряного транспорту та інших потреб.

Вода дренажна – вода, яка профільтрувалася з певної території та відводиться за допомогою дренажної системи з метою пониження рівня ґрунтових вод.

Вода зворотна – вода, що повертається за допомогою технічних споруд і засобів з господарської ланки кругообігу води в його природні ланки у вигляді стічної, шахтної, кар'єрної чи дренажної води.

Вода лляльна (підсланева) – вода з домішками (переважно нафтопродуктів), зібрана в колодязях – ллялах машинних відділень судна.

Вода стічна – вода, що утворилася в процесі господарсько-побутової і виробничої діяльності (крім шахтної, кар'єрної і дренажної води), а також відведена з забудованої території, на якій вона утворилася внаслідок випадання атмосферних опадів.

Води – усі води (поверхневі, підземні, морські), що входять до складу природних ланок кругообігу води.

Води підземні – води, що знаходяться нижче рівня земної поверхні в товщах гірських порід верхньої частини земної кори в усіх фізичних станах.

Води поверхневі – води різних водних об'єктів, що знаходяться на земній поверхні.

Водний об'єкт – природний або створений штучно елемент довкілля, в якому зосереджуються води (море, річка, озеро, водосховище, ставок, канал, водоносний горизонт).

Водні ресурси – обсяги поверхневих, підземних і морських водвідповідної території.

Водозабір – споруда або пристрій для забору води з водного об'єкта.

Водойма – безстічний або із сповільненим стоком поверхневий водний об'єкт.

Водокористування – використання вод (водних об'єктів) для задоволення потреб населення і галузей економіки.

Водосховище – штучна водойма місткістю більше 1 млн. кубічних метрів, збудована для створення запасу води та регулювання її стоку.

Водний об'єкт підконтрольний – (водний об'єкт) зосередження природних вод на поверхні суші, яке внесене до кадастру, має характерні форми поширення і риси

гідрологічного режиму та належить до природних ланок круговороту води: поверхневі води суші – річка, озеро, болото, водосховище, ставок; внутрішнє море.

Зосередження вод, що належать до господарської ланки круговороту води, можуть не належати до водних об'єктів. До таких зосереджень вод відносяться водогосподарські споруди (ВГС): накопичувачі води для водопостачання, споруди для транспортування води, водні об'єкти виробничого призначення (меліоративні системи, водойми-охолоджувачі, рибогосподарські ставки), споруди для накопичування та транспортування зворотних вод. Не є водним об'єктом також частина природного ландшафту (ЧПЛ), яка використовується для накопичування зворотних вод чи їх транспортування до водного об'єкта або місця обробки чи викорис-тання, наприклад, замкнуті пониззя рельєфу, тальвеги і т.ін.

Водні об'єкти із спеціально встановленими нормами якості води (ВСНЯ) – водні об'єкти прикордонних, лікувальних і заповідних зон, болота, а також водні об'єкти з наявністю специфічних особливостей природного складу і властивостей води, наприклад, підвищеного природного вмісту завислих речовин, мінеральних солей, заліза, алюмінію, міді, фтору та ін. Для таких водних об'єктів встановлюються окремі показники складу і властивостей води, додатково або замість показників, що вказані в п.1.2.

Водні об'єкти з нормованою якістю води (ВНЯ) – водні об'єкти, для яких встановлені види водокористування та норми якості води відповідно до п.1.2, або встановлені окремі показники складу та властивостей води, як для ВСНЯ.

Гранично допустимий рівень токсичності (ГДРТ) зворотної води – це такий показник її властивості, при якому НКР менше чи дорівнює розрахунковій кратності розбавлення зворотної води у контрольному створі вод-ного об'єкта. Фактичний рівень токсичності (ФРТ) дорівнює НКР, тобто середньоарифметичному значенню ряду визначених показників НКР. Якщо ФРТ не відповідає ГДРТ, визначається тимчасово погоджений рівень токсич-ності (ТПРТ), який дорівнює найкращому середньому показнику НКР ряду дослідів.

Гранично допустима концентрація (ГДК) речовини у воді – встановлений рівень концентрації речовини у воді, вище якого вода вважається непридатною для конкретних цілей водокористування.

Гранично допустимий скид (ГДС) речовини – показник максимально допустимої в одиницю часу кількості (маси) речовини, що відводиться із зворотними водами у поверхневі та морські води, який з урахуванням встановлених обмежень на скид цієї речовини від інших джерел забруднення гарантує дотримання норм її вмісту в заданих контрольних створах (пунктах) водного об'єкта. Таким чином, величини ГДС речовин визначаються і встановлюються, як правило, для кожного із сукупності випусків зворотних вод, пов'язаних єдністю водного об'єкта (тобто за басейновим принципом), з урахуванням оптимального розподілу його асимілюючої спроможності.

Забір води – вилучення води з водного об'єкта для використання за допомогою технічних пристроїв або без них.

Забруднююча речовина – речовина, що спричиняє погіршення якості води.

Заплавні землі – прибережна територія, що може бути затоплена чи підтоплена під час повені (паводка).

Засмічення вод – привнесення у водні об'єкти сторонніх предметів і матеріалів, що шкідливо впливають на стан вод.

Зона санітарної охорони – територія і акваторія, де запроваджується особливий санітарно-епідеміологічний режим з метою запобігання погіршенню якості води джерел централізованого господарсько-питного водопостачання, а також з метою забезпечення охорони водопровідних споруд.

Контрольні створи (КС) або пункти – ті місця, де мають дотримуватись встановлені норми якості води.

Під час скиду зворотних вод або проведення інших видів господарської діяльності, що впливають на стан водних об'єктів, які використовуються для господарсько-питних і комунально-побутових потреб, норми якості води або (у випадках природного перевищення цих норм) її природний склад і властивості мають дотримуватись на ділянках водних об'єктів у межах населених пунктів, а також у водотоках впродовж 1 км вище найближчого за течією пункту водокористування (водозабору для господарсько-питного водопостачання, місця купання або організованого відпочинку, території населеного пункту), у водоймах – на акваторії в межах 1 км від пункту водокористування, в прибережних зонах морів – на найближчій границі району водокористування або зони санітарної охорони.

Під час скиду зворотних вод або проведення інших видів господарської діяльності, що впливають на стан рибогосподарських водотоків і водойм, норми якості води або (у випадках природного перевищення цих норм) її природний склад і властивості мають дотримуватись у межах рибогосподарської ділянки, починаючи з контрольного створу або пункту, визначеного в кожному конкретному випадку органами Мінприроди України, але не далі 500 м від місця скиду зворотних вод або розташування інших джерел домішок, що впливають на якість води (місць видобування корисних копалин, проведення робіт на водному об'єкті і т.д.).

Під час скиду зворотних вод у прибережну зону моря рибогосподарські норми якості води мають дотримуватись у контрольному створі, що розташований на відстані 250 м від місця випуску в будь-якому напрямі.

Контрольні створи визначаються органами Мінприроди України за погодженням з органами МОЗ України та Держрибгосппрому України.

Ліміт використання води – граничний обсяг використання води, який встановлюється дозволом на спеціальне водокористування.

Лімітуючий контрольний створ (КС) – створ на водному об'єкті, для дотримання норм якості води в якому необхідне встановлення найбільш суворих обмежень на скид речовин із зворотними водами.

Ліміт забору води – граничний обсяг забору води з водних об'єктів, який встановлюється в дозволі на спеціальне водокористування.

Ліміт скиду забруднюючих речовин – граничний обсяг скиду забруднюючих речовин у поверхневі водні об'єкти, який встановлюється в дозволі на спеціальне водокористування.

Маловоддя – період (фаза) гідрологічного режиму водного об'єкта, при якому спостерігається зменшення його водності, внаслідок чого погіршуються умови забезпечення потреб у водних ресурсах.

Моніторинг вод – система спостережень, збирання, обробки, збереження та аналізу інформації про стан водних об'єктів, прогнозування його змін та розробки науково обґрунтованих рекомендацій для прийняття відповідних рішень.

Озеро – природна западина на суші, заповнена прісними або солоними водами.

План заходів щодо досягнення ГДС речовин – сукупність технічних і вартісних характеристик заходів і споруд, ув'язаних за строками реалізації та спрямованих на поетапне досягнення величин ТПС і ГДС речовин.

Прибережна захисна смуга – частина водоохоронної зони відповідної ширини вздовж річки, моря, навколо водойм, на якій встановлено більш суворий режим господарської діяльності, ніж на решті території водоохоронної зони.

Рівень токсичності (РТ) зворотної води – це такий показник її властивості, який встановлюється на основі результатів біотестування згідно з критерієм токсичності зворотної води і визначається:

- необхідною кратністю розбавлення (НКР) зворотної води (кількісний показник);
- класом токсичності (КТ) зворотної води (якісний показник).

НКР зворотної води для кожного дослідження визначається з урахуванням розрахункової кратності розбавлення цієї води у контрольному створі водного об'єкта і обчислюється на основі результатів біотестування згідно з встановленим критерієм токсичності. Остаточне значення НКР визначається, як середньоарифметичне величин таких показників у ряді дослідів.

Клас токсичності (КТ) зворотної води визначається на основі показника НКР та таблиці класифікації токсичності зворотної води – нетоксична, слаботоксична, помірно токсична і т.ін.).

Рибництво – штучне розведення і відтворення риби та інших водних живих ресурсів.

Рибогосподарський водний об'єкт – водний об'єкт (його частина), що використовується для рибогосподарських цілей.

Розрахунковий створ (РС) – створ, для якого визначають розрахункові характеристики водного об'єкта; ним можуть бути контрольний, фоновий, гідрометричний, гирловий (для річок) та інші створи.

Розрахункові умови (РУ) – сукупність характеристик, що приймаються для розрахунку умов скиду зворотних вод та інших видів господарського впливу на водні об'єкти в сучасний період і перспективі. До них належать гідрографічні, гідрологічні, гідрохімічні та інші характеристики водних об'єктів, характеристики водозаборів, випусків зворотних вод, водоохоронних заходів.

Суміщені у часі РУ, за яких формується найменша (лімітуюча) асимілююча спроможність водного об'єкта, визначають лімітуючі періоди (сезони, місяці), що розглядаються в розрахунках умов скиду зворотних вод.

Схема використання і охорони води та відтворення водних ресурсів – передпроектний документ, що визначає основні водогосподарські та інші заходи, які підлягають здійсненню для задоволення перспективних потреб у воді населення і галузей економіки, а також для охорони вод або запобігання їх шкідливим діям.

Ставок – штучно створена водойма місткістю не більше 1млн. кубічних метрів.

Умови скиду зворотних (стічних, скидних, дренажних) вод – сукупність встановлених на сучасний період і перспективу характеристик витрат, складу і властивостей зворотних вод, режиму і місця їх скиду до водного об'єкта. Серед них:

- а) категорія зворотних вод (промислові, комунальні і т.п.);
- б) фактична витрата зворотних вод;
- в) затверджена витрата зворотних вод для встановлення тимчасово погоджених скидів (ТПС) речовин;
- г) затверджена витрата зворотних вод для встановлення гранично допустимих скидів (ГДС) речовин;
- д) затверджені ТПС речовин;
- е) затверджені ГДС речовин;
- є) фактичні концентрації речовин;
- ж) тимчасово погоджені концентрації речовин, які відповідають ТПС;
- з) допустимі концентрації речовин, які відповідають ГДС;
- и) встановлені властивості зворотних вод (температура, запах, присмак і т.д.);

і) найменування водного об'єкта – приймача зворотних вод, тип і місце знаходження їх випуску, щодо якого здійснюється розрахунок умов і контроль скиду зворотних вод;

ї) режим скиду (протягом доби або місяця, або сезонів, або року).

Витрата води – кількість води, що протікає через живий переріз в одиницю часу.

Уріз води – межа води на березі водного об'єкта (берегова лінія).

Тимчасово погоджений скид (ТПС) речовини – показник максимально допустимої в одиницю часу кількості (маси) речовини, що відводиться із зворотними водами у водний об'єкт, що встановлюється після кожного етапу реалізації плану заходів щодо досягнення ГДС речовин та щорічно з виділенням етапів зниження скиду речовин протягом року.

На першому етапі досягнення ГДС і щорічно з урахуванням реалізації запланованих заходів величини ТПС речовин встановлюються, як правило, виходячи з проектного або нормалізованого (тобто технічно досяжного на діючій чи нововведеній водоохоронній споруді) складу, а також найкращих середніх показників (див. п.1.8) фактичного складу зворотних вод після їх очищення за попередні 12 місяців, якщо вони гірші за проектні чи нормалізовані.

Токсичність зворотної води – це її властивість викликати паталогічні зміни або загибель організмів, що зумовлено присутністю у ній токсичних речовин. Токсичність води встановлюється методом біотестування.

Критерієм токсичності зворотної води є встановлений кількісний показник паталогічних змін або загибелі організмів.

Фактична концентрація речовини (середній показник) – величина, що приймається для оцінки складу зворотних вод і обчислюється як середньоарифметичне значення даних ряду спостережень за попередні 12 місяців за виключенням найменшого і найбільшого чисел ряду.

Концентрація речовини для обчислювання ТПС (найкращий середній показник) – середній показник значень частини даних ряду від найменшого значення до значення, що не перевищує середньоарифметичне для всього ряду спостережень за попередні 12 місяців, з урахуванням середньоарифметичного значення.

Якість води – характеристика складу і властивостей води, яка визначає її придатність для конкретних цілей використання.

Токсичні й отруйні речовини

Агрохімікати – органічні, мінеральні і бактеріальні добрива, хімічні меліоранти, регулятори росту рослин та інші речовини, що застосовуються для підвищення родючості ґрунтів, урожайності сільськогосподарських культур і поліпшення якості рослинницької продукції.

Агрохімічне обстеження – обов'язкове суцільне обстеження сільськогосподарських угідь з метою державного контролю за зміною показників родючості і забрудненням ґрунтів.

Агрохімічний паспорт земельної ділянки (поля) – документ, що містить дані щодо агрохімічної характеристики ґрунтів і стану їх забруднення токсичними речовинами та радіонуклідами.

Захист рослин – комплекс заходів щодо попередження, меншення втрат врожаю сільськогосподарських культур від шкідників, хвороб і бур'янів.

Залишкові кількості – вміст діючої речовини пестицидів і агрохімікатів, їх похідні і продукти перетворення в живих системах (метаболіти) і у навколишньому природному середовищі.

Паспортизація об'єкта – документальне засвідчення наявності належних умов для роботи з пестицидами і агрохімікатами.

Пестициди – токсичні речовини, їх сполуки або суміші речовин хімічного чи біологічного походження, призначені для знищення, регуляції та припинення розвитку шкідливих організмів, внаслідок діяльності яких вражаються рослини, тварини, люди і завдається шкода матеріальним цінностям, а також гризунів, бур'янів, деревної, чагарникової рослинності, засмічуючих видів риб.

Регламенти застосування – сукупність вимог щодо застосування пестицидів і агрохімікатів.

Спеціальні сировинні зони – регіони або окремі господарства, що відповідають умовам виробництва продукції рослинництва і тваринництва, придатної для виготовлення продуктів дитячого та дієтичного харчування.

Технічні засоби застосування пестицидів і агрохімікатів – спеціальні машини, механізми та пристрої для обробки об'єктів пестицидами та внесення органічних і мінеральних добрив.

РАДІАЦІЙНА БЕЗПЕКА

Використання ядерної енергії – це сукупність видів діяльності, пов'язаних з використанням ядерних технологій, ядерних матеріалів, джерел іонізуючого випромінювання у науці, виробництві, медицині та інших галузях, а також видобуванням уранових руд та поводженням з радіоактивними відходами.

Вихідний матеріал – уран, який містить ізотопи у тому співвідношенні, в якому вони є у природному урані; уран, збіднений на ізотопи 235; торій; будь-яка із зазначених речовин у формі металу, сплаву, хімічної сполуки або концентрату; будь-який інший матеріал, що містить одну або декілька із зазначених речовин у концентрації, встановленій нормами, правилами та стандартами з безпеки.

Виробники радіоактивних відходів – юридичні або фізичні особи, внаслідок діяльності яких утворюються радіоактивні відходи.

Втручання – будь-яка дія, спрямована на зменшення опромінення або запобігання йому чи можливості опромінення людини від джерел, що не належать до сфери контрольованої практичної діяльності або які вийшли з-під контролю.

Державний кадастр сховищ радіоактивних відходів – зведення систематизованих відомостей про об'єкти для зберігання чи захоронення радіоактивних відходів.

Державний реєстр радіоактивних відходів – послідовний поточний запис актів спеціальної форми про утворення, фізико-хімічний склад, обсяги, властивості, а також перевезення, зберігання та захоронення радіоактивних відходів.

Джерело іонізуючого випромінювання – фізичний об'єкт, крім ядерних установок, що містить радіоактивну речовину, або технічний пристрій, який створює або за певних умов може створювати іонізуюче випромінювання.

Довгоіснуючі радіоактивні відходи – радіоактивні відходи, рівень звільнення яких від контролю державного регулюючого органу досягається через триста років і більше.

Імобілізація радіоактивних відходів – переведення радіоактивних відходів в іншу форму шляхом отвердження, включення в будь-яку матрицю або заключення в герметичну оболонку.

Забезпечення якості – комплекс заходів, що плануються та систематично реалізуються з метою досягнення впевненості в тому, що здійснювані види діяльності відповідають нормам, правилам та стандартам з безпеки.

Захоронення радіоактивних відходів – розміщення радіоактивних відходів в об'єкті, призначеному для поводження з радіоактивними відходами без наміру їх використання.

Зберігання радіоактивних відходів – розміщення радіоактивних відходів в об'єкт, в якому забезпечується ізоляція від навколишнього природного середовища, фізичний захист і радіаційний моніторинг, з можливістю наступного вилучення, переробки, перевезення та захоронення.

Ефективна доза опромінення – розрахункова доза опромінення людини, яка враховує вклади ефектів опромінення різних органів і тканин людини на стан її здоров'я у цілому.

Кондиціонування радіоактивних відходів – операції щодо підготовки радіоактивних відходів для перевезення, зберігання та захоронення. Кондиціонування може здійснюватись шляхом розміщення радіоактивних відходів в контейнер або їх іммобілізації.

Короткоіснуючі радіоактивні відходи – радіоактивні відходи, рівень звільнення яких від контролю органу державного регулювання ядерної та радіаційної безпеки досягається раніше ніж за триста років.

Критична група людей – однорідна за умовами життя, віком і статтю група, яка може отримати максимальні ефективні дози опромінення за певним шляхом опромінення внаслідок практичної діяльності.

Об'єкт, призначений для поводження з радіоактивними відходами, – споруда, приміщення або обладнання, призначені для збирання, перевезення, переробки, зберігання або захоронення радіоактивних відходів.

Обробка радіоактивних відходів – операції, що призначені для забезпечення безпеки або економії коштів шляхом зміни характеристик радіоактивних відходів.

Опромінення – вплив на людину іонізуючого випромінювання, яке може бути зовнішнім опроміненням внаслідок практичної діяльності від джерел іонізуючого випромінювання поза тілом людини або внутрішнім опроміненням від джерел іонізуючого випромінювання, які знаходяться всередині тіла людини.

Опромінення населення – опромінення, якого зазнає (зазнала) людина від ядерних установок і джерел іонізуючого випромінювання, за винятком професійного і медичного опромінення та опромінення, зумовленого місцевим природним радіаційним фоном.

Опромінення професійне – опромінення персоналу в процесі його роботи.

Основна дозова межа опромінення – максимально допустимий рівень індивідуальної ефективної дози опромінення людини, встановлений цим Законом, перевищення якого вимагає застосування заходів захисту людини.

Переробка радіоактивних відходів – будь-яка операція, яка змінює характеристики радіоактивних відходів, зокрема попередня обробка та кондиціонування.

Поводження з радіоактивними відходами – діяльність, пов'язана з збиранням, переробкою, перевезенням, зберіганням і захороненням радіоактивних відходів.

Попередня обробка радіоактивних відходів – дезактивація, збирання, сортування радіоактивних відходів.

Природний радіаційний фон – опромінення, зумовлене космічним випромінюванням та випромінюванням природних радіонуклідів, природно розподілених у землі, воді, повітрі та інших елементах біосфери.

Радіаційна безпека – дотримання допустимих меж радіаційного впливу на персонал, населення та навколишнє природне середовище, встановлених нормами, правилами та стандартами з безпеки.

Радіаційна безпека при поводженні з радіоактивними відходами – неперевищення допустимих меж радіаційного впливу на персонал, населення та навколишнє природне середовище, встановлених нормами, правилами, стандартами з безпеки, а також обмеження міграції радіонуклідів в навколишнє природне середовище.

Радіоактивні відходи — матеріальні об'єкти та субстанції, активність радіонуклідів або радіоактивне забруднення яких перевищує межі, встановлені діючими нормами, за умов, що використання цих об'єктів та субстанцій не передбачається.

Радіаційна аварія (аварія) — подія, внаслідок якої втрачено контроль над ядерною установкою, джерелом іонізуючого випромінювання, і яка призводить або може призвести до радіаційного впливу на людей та навколишнє природне середовище, що перевищує допустимі межі, встановлені нормами, правилами і стандартами з безпеки.

Радіоактивні відходи — матеріальні об'єкти та субстанції, активність радіонуклідів або радіоактивне забруднення яких перевищує межі, встановлені діючими нормами, за умови, що використання цих об'єктів та субстанцій не передбачається.

Радіаційний захист — сукупність радіаційно-гігієнічних, проектно-конструкторських, технічних та організаційних заходів, спрямованих на забезпечення радіаційної безпеки.

Радіаційний дозиметричний контроль — комплекс організаційних і технічних заходів, спрямованих на одержання інформації про стан радіаційної обстановки і дійсні дози опромінення людей.

Радіаційний матеріал — будь який матеріал, який містить радіонукліди і в якому концентрація активності, а також повна активність вантажу перевищує значення, обумовлені Правилами безпечного перевезення радіоактивних матеріалів N ST-1.

Рівень втручання — очікувана розрахункова величина дози опромінення людини, яка зумовлює необхідність обов'язкового вжиття заходів щодо захисту людини від впливу іонізуючих випромінювань.

Спеціальний розщеплювальний матеріал — плутоній-239; уран-233; уран, збагачений ізотопами 235 і 233; будь-який матеріал, що містить одну або кілька із зазначених речовин.

Спеціалізоване підприємство по поводженню з радіоактивними відходами — підприємство (об'єднання), яке здійснює на основі ліцензії збирання радіоактивних відходів, їх переробку, перевезення, зберігання та (або) захоронення.

Сховище радіоактивних відходів — споруда для зберігання або захоронення радіоактивних відходів з обов'язковим забезпеченням інженерних, геологічних, фізичних та інших бар'єрів, що перешкоджають міграції радіонуклідів.

Фізичний захист при поводженні з радіоактивними відходами — комплекс організаційних і технічних заходів, спрямованих на недопущення несанкціонованого доступу до радіоактивних відходів та їх використання, на своєчасне виявлення та припинення дій, спрямованих на порушення недоторканості радіоактивних відходів.

Ядерна безпека — дотримання норм, правил, стандартів та умов використання ядерних матеріалів, що забезпечують радіаційну безпеку.

Ядерні установки — об'єкти по виробництву ядерного палива, ядерні реактори, які включають критичні та підкритичні збірки; дослідницькі реактори; атомні електростанції; підприємства і установки по збагаченню та переробці палива, а також сховища відпрацьованого палива.

Ядерний інцидент — будь-яка подія або ряд подій одного й того ж походження, що завдають ядерної шкоди.

Ядерний матеріал — 1) будь-який вихідний або спеціальний розщеплювальний матеріал. 2) ядерне паливо, за винятком природного урану і збідненого урану, яке може виділяти енергію шляхом самопідтримуваного ланцюгового процесу ядерного

поділу поза ядерним реактором самостійно або у комбінації з яким-небудь іншим матеріалом, та радіоактивні продукти і відходи, за винятком невеликої кількості радіоактивних продуктів, радіоактивних відходів та ядерного палива, що встановлюються нормами, правилами і стандартами з ядерної та радіаційної безпеки, за умови, що ця кількість не перевищує максимальні межі, встановлені Радою керуючих Міжнародного агентства з атомної енергії.

Ядерна шкода – втрата життя, будь-які ушкодження, завдані здоров'ю людини, або будь-яка втрата майна, або шкода, заподіяна майну, або будь-яка інша втрата чи шкода, що є результатом небезпечних властивостей ядерного матеріалу на ядерній установці або ядерного матеріалу, який надходить з ядерної установки чи надсилається до неї, крім шкоди, заподіяної самій установці або транспортному засобу, яким здійснювалося перевезення.

Ядерна установка – будь-який ядерний реактор, за винятком реактора, яким обладнаний засіб морського або повітряного транспорту з метою використання його як джерела енергії для приведення в рух цього засобу транспорту або з будь-якою іншою метою, будь-який завод, що використовує ядерне паливо для виробництва ядерного матеріалу, або будь-який завод, на якому обробляється ядерний матеріал, включаючи будь-який завод, на якому переробляється опромінене ядерне паливо, та будь-яке місце, де зберігається (складований) ядерний матеріал, за винятком місця складування, пов'язаного з перевезенням такого матеріалу, за умови, що декілька ядерних установок одного оператора, розташовані в одному місці, розглядаються як єдина ядерна установка.

БЕЗПЕКА ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ – ОХОРОНА ПРАЦІ

Безпека праці – стан умов праці, при якому відсутня дія на працюючих небезпечних і шкідливих виробничих факторів.

Безпека виробничого устаткування – властивість виробничого устаткування зберігати відповідність вимогам безпеки праці при виконанні заданих функцій в умовах, які встановлені нормативно-технічною документацією.

Безпека виробничого процесу – властивість виробничого процесу зберігати відповідність вимогам безпеки праці в умовах, які встановлені нормативно-технічною документацією.

Вимоги безпеки праці – вимоги, встановлені законодавчими актами, нормативно-технічною документацією, правилами та інструкціями, виконання яких забезпечує безпеку працюючих.

Виробничий ризик – ймовірність заподіяння шкоди залежно від науково-технічного стану виробництва.

Виробнича травма – порушення анатомічної цілісності організму людини або його функцій внаслідок дії виробничих факторів.

Виробничий травматизм – явище, що характеризується сукупністю виробничих травм і нещасних випадків на виробництві.

Виробниче середовище – сукупність фізичних, хімічних, біологічних, соціальних факторів, що діють на людину в процесі її трудової діяльності.

Виробниче приміщення – замкнутий простір в соціально призначених будівлях і спорудах, в яких постійно (по змінах) або періодично (протягом робочого дня) здійснюється трудова діяльність людей.

Виробничо зумовлені захворювання – захворювання, перебіг яких ускладнюється умовами праці, а частота їх перевищує частоту подібних у працівників, які не зазнають впливу певних професійних шкідливих факторів.

Втома — сукупність тимчасових змін фізіологічному стані людини, які з'являються внаслідок напруженої чи тривалої діяльності і призводять до погіршення її кількісних та якісних показників.

Гігієна праці — комплекс заходів і засобів щодо збереження здоров'я працівників, профілактики несприятливого впливу виробничого середовища і трудового процесу.

Гігієнічні регламенти — науково обґрунтовані параметри факторів навколишнього середовища, які виключають їх шкідливий вплив на організм.

Гігієнічний норматив — кількісний показник, який характеризує оптимальний чи допустимий рівень фізичних, хімічних, біологічних факторів навколишнього та виробничого середовища.

Гігієнічні рекомендації — комплекс науково обґрунтованих заходів, виконання яких виключає шкідливий вплив на здоров'я людини та навколишнє середовище об'єктів та факторів, що вивчаються.

Гігієнічне нормування факторів навколишнього середовища — визначення безпечних для організму людини меж інтенсивності та тривалості впливу на організм факторів навколишнього середовища.

Гранично допустимий рівень виробничого фактора — рівень виробничого фактора, дія якого при роботі, що триває певний термін протягом всього трудового стажу, не призводить до травми, захворювання або розладів у стані здоров'я теперішнього і наступного покоління.

Засіб індивідуального захисту — засіб, який призначений для захисту одного працюючого.

Засіб колективного захисту — засіб, призначений для одночасного захисту двох і більше працюючих.

Здорові умови життя — умови навколишнього середовища, праці та побуту, які забезпечують збереження та поліпшення здоров'я населення.

Зона дихання — простір в радіусі до 50 см від обличчя працівника.

Категорія робіт — розмежування робіт за ступенем загальних енерговитрат в ккал/год (Вт).

Медицина праці — розділ медицини, який вивчає здоров'я професійних груп населення та фактори, які його формують, розробляє гігієнічні та лікувально-профілактичні заходи, спрямовані на оздоровлення умов праці, підвищення працездатності людини в процесі трудової діяльності, попередження загальної та професійної захворюваності.

Медичне протипоказання — наявність в організмі анатоμο-фізіологічних відхилень або патологічних процесів, які перешкоджають виконанню даної роботи.

Мікроклімат — комплекс фізичних факторів навколишнього середовища в обмеженому просторі, який впливає на тепловий обмін організму.

Напруженість праці — характеристика трудового процесу, що відображає переважаюче навантаження на центральну нервову систему.

Небезпечний виробничий фактор — виробничий фактор, вплив якого за певних умов може призвести до травм або іншого раптового погіршення здоров'я працівника.

Непрацездатність — втрата загальної або професійної працездатності внаслідок захворювання, нещасного випадку або природженої фізичної вади.

Несприятливий фактор — причина захворювання, зміни фізіологічних, біохімічних, імунологічних та інших показників стану організму.

Нещасний випадок на виробництві — Раптовий вплив на працівника небезпечного виробничого фактора чи середовища, внаслідок яких заподіяна шкода здоров'ю або наступила смерть.

Охорона праці – система правових, соціально-економічних, організаційних, технічних, гігієнічних, санітарно-профілактичних заходів та засобів, спрямованих на збереження здоров'я і працездатності людини в процесі праці.

Охорона здоров'я працівників – комплекс заходів для збереження здоров'я працівників, враховуючи категорію виконуваних робіт та виробниче середовище.

Перевтома – сукупність стійких несприятливих для здоров'я працівників функціональних порушень в організмі, які виникають внаслідок накопичення втоми.

Періодичний медичний огляд – медичний огляд працівників, який проводять з установленою періодичністю з метою виявлення ранніх ознак виробничого зумовлених захворювань, а також патологічних станів, що розвинулися протягом трудової діяльності і перешкоджають продовженню роботи за певним фахом.

Працездатність – здатність людини до праці, яка визначається рівнем її фізичних та психофізіологічних можливостей, а також станом здоров'я і професійною підготовкою.

Професійний відбір – сукупність заходів, метою яких є відбір осіб для виконання певного виду трудової діяльності за їх професійними знаннями, анатоμο-фізіологічними і психологічними особливостями, а також за станом здоров'я та віком.

Профілактика захворювань – система гігієнічних, виховних, соціальних та медичних заходів, спрямованих на попередження захворювань шляхом усунення причин та умов, що їх викликають, а також підвищення опору організму до шкідливого впливу факторів навколишнього середовища.

Професійне захворювання – патологічний стан людини, зумовлений роботою і пов'язаний з надмірним напруженням організму або несприятливою дією шкідливих факторів.

Профілактичні заходи – система організаційно-технічних, гігієнічних та лікувально-профілактичних заходів, спрямованих на створення сприятливих умов праці для здоров'я працівників.

Попередній медичний огляд – медичний огляд, який проводять під час влаштування на роботу для визначення початкового стану здоров'я претендента та його відповідності конкретно обраній професії.

Робоча зона – простір, обмежений по висоті 2м над рівнем підлоги чи майданчика, на якому знаходяться робочі місця постійного або непостійного (тимчасового) перебування працівників.

Робоче місце – місце постійного або тимчасового перебування працівника в процесі трудової діяльності.

Санітарна характеристика умов праці – об'єктивні дані стану виробничого середовища і трудового процесу з висновком про їх відповідність гігієнічним вимогам і нормативам.

Санітарно-захисна зона – функціональна територія між межами промислових підприємств (та інших виробничих об'єктів) і селітебно територію, яка призначена для зменшення несприятливого впливу виробничих факторів на здоров'я населення.

Тяжкість праці – характеристика трудової діяльності людини, яка визначає ступінь залучення до роботи м'язів і відображає фізіологічні затрати внаслідок переважаючого фізичного перевантаження.

Умови праці – сукупність факторів виробничого середовища і трудового процесу, які впливають на здоров'я і працездатність людини в процесі її професійної діяльності.

Шкідливий виробничий фактор – виробничий фактор, вплив якого може призвести до погіршення стану здоров'я, зниження працездатності працівника.

Шкідлива речовина – речовина, що при контакті з організмом людини за умов порушення вимог безпеки може призвести до виробничої травми, професійного захворювання або розладів у стані здоров'я, що визначаються сучасними методами як у процесі праці, так і у віддалені строки життя теперішнього і наступних поколінь.

Відходи

Відходи – будь-які речовини, матеріали і предмети, що утворюються у процесі людської діяльності і не мають подальшого використання за місцем утворення чи виявлення та яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися шляхом утилізації чи видалення.

Видалення відходів – здійснення операцій з відходами, що не призводять до їх утилізації.

Виробник відходів – фізична або юридична особа, діяльність якої призводить до утворення відходів.

Державний класифікатор відходів – систематизований перелік кодів та назв відходів, призначений для використання в державній статистиці з метою надання різнобічної та обґрунтованої інформації про утворення, накопичення, оброблення (перероблення), знешкодження та видалення відходів.

Збирання відходів – діяльність, пов'язана з вилученням, накопиченням і розміщенням відходів у спеціально відведених місцях чи об'єктах, включаючи сортування відходів з метою подальшої утилізації чи видалення.

Знешкодження відходів – зменшення чи усунення небезпечності відходів шляхом механічного, фізико-хімічного чи біологічного оброблення.

Захоронення відходів – остаточне розміщення відходів при їх видаленні у спеціально відведених місцях чи на об'єктах таким чином, щоб довгостроковий шкідливий вплив відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини не перевищував установлених нормативів;

Зберігання відходів – тимчасове розміщення відходів у спеціально відведених місцях чи об'єктах (до їх утилізації чи видалення).

Небезпечні відходи – відходи, фізичні, хімічні чи біологічні характеристики яких створюють чи можуть створити значну небезпеку для навколишнього природного середовища та здоров'я людини та які потребують спеціальних методів і засобів поводження з ними.

Об'єкти поводження з відходами – місця чи об'єкти, що використовуються для збирання, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження та захоронення відходів.

Оброблення (перероблення відходів) – здійснення будь-яких технологічних операцій, пов'язаних із зміною фізичних, хімічних чи біологічних властивостей відходів, з метою підготовки їх до екологічно безпечного зберігання, перевезення, утилізації чи видалення.

Поводження з відходами – дії, спрямовані на запобігання утворенню відходів, їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення утилізацію, видалення, знешкодження і захоронення, включаючи контроль за цими операціями та нагляд за місцями видалення.

Перевезення відходів – транспортування відходів від місць їх утворення або зберігання до місць чи об'єктів оброблення, утилізації чи видалення.

Спеціально відведені місця чи об'єкти – місця чи об'єкти (місця видалення відходів, полігонів, комплекси, споруди, ділянки надр тощо), на використання яких

отримано дозвіл спеціально уповноважених органів на видалення відходів чи здійснення інших операцій з відходами.

Транскордонне перевезення відходів – транспортування відходів з території, на / або через територію України, на територію або через територію іншої держави.

Утилізація відходів – використання відходів як вторинних матеріальних чи енергетичних ресурсів.

